

# CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELÉLŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lycœum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: Az iskolai takarékpénztárakról. Dr. Szász Bélától. — A tanítójelöltek helyzete. Pál Antaltól. — Szemle: Amerika, Oroszország és Németországból. — Irodalom. — Egyesületi közlemények: Kivonat a kolozsmegyei tanító-testület 188<sup>2</sup>/<sub>3</sub>-ik évi titkári jelentéséből. Tudósítás a maros-tordamegyei tanító-testület 1883-ik évi közgyűléséről. Közli: Gönczi János. — Vegyesek.

## Az iskolai takarékpénztárakról.

(Főolvasás a kolozsmegyei tanító-egyesület 1883. évi közgyűlésén. 1883. okt. 30.)

Szász Bélától.

(Vége.)

De menjünk tovább. A zsöngye gyermeki értelemnek nem lehet rosz néven venni, ha legáltalánosabb élet- és élv-ösztönei kielégítésének vágyai mellett gondolkodásának, elhatározásának maga más czélokra nem igen tűz s így kötelességeket alig ismer — mert mi egyéb a kötelesség, mint az észszerűen kitűzendő emberi czélokra törekvésnek önmagukra való kényszerítése? A nevelésnek kell tehát a gyermek értelmét fölvilágosítania, hogy melyek azok az igazán emberi czélok s a nevelésnek kell a gyermek akaratát odaizmosítania, hogy a helyesként elfogadott czélok megvalósítását kötelességének érezze s cselekvésének törvényévé tegye, elején az ösztönök, sőt a külkörülmények kedvéért s utóbb és mind jobban a belátáson alapuló itélet consequentiájaképen. Hogy mit tartson tehát valaki igazi emberi czélnek, az az, minnek megvalósítását itélje élete kötelességének, függ attól, hogy mely irányban világosított föl elméje s mire gyakoroltatott kiválóbban akarata. És a nevelő e minnek és mikéntnek megválasztásában igen sokat — de nem mindent tehet, mert akármilyen tiszta lap legyen is az a gyermeki lélek, e fejlődési és fejlesztési processus tényezőihez maga is ad némely factort, a sajátos arravalóságokban, elemi ösztönökben, a vérmérsékletben, a fogékonyágban, sőt bizonyos mértékben és ezeknek alapján a hajlandóságokban is. A nevelő-tanító pedig mind a nyolczvan növendéke számára egyenlőleg fogja ugyanazokat

a czélokra ajánlani s ugyanazokkal az eszközökkel sarkalni akaratakat az illető czélok kötelességként való elfogadására. És a gyermek minél fogékonyabb, ingerlékenyebb s minél határozottabb és szilárdabb: annál nagyobb mohósággal fog azokhoz a czélokhoz első sorban és legerősebben fordulni, tapadni, a melyek képzelmet, érzékiségét, gyermeki ösztöneit legnagyobb mértékben ingerlik és érdeklik. A nevelő e ponton már inkább csak néző, hogysem intező — mint a szántóvető megmunkálja földjét, elveti magvát, de a földet, az időjárást nem maga határozza. Csoda-e aztán, ha a gyermek legelsőrendű czéljai közzé fogja sorozni azt a pénzt, a melylyel annyi élvezet, annyi hatalom szerezhető meg; a mely úgy megkülönböztet, sőt a mely kamatozásában maga szaporitván magát, a munka terhének egy részét vállunkról is leveszi, maga végezvén tulajdonosa helyett az oly fáradságos munka egy részét. Az industriában előhaladott államokban azért oly halálos ellensége a munka a tőkének, mert ez tétlensége mellett is gyümölcsözők, míg az arca verejtékével is alig bírja mindennapi falatját megszerezni s a communisticus tendenciák épen ebben a tényben bírnak legerősebb argumentumokat, sőt bizonyos mértékben igazolásukat. A ki tehát az ily természetű pénzt mesterséggel már a gyermeknél a czélok, sőt eshetőleg az elsőrendű czélok közé engedi sorakozni, bizony tűzzel játszik, a mely ha nem is minden, de sok növendék lelkét elpörzsölheti, s indirect módon a communismus mételyes eszméjét költetheti ki melegével. Szabad-e már, kérdem, az emberi czélokra vezérlő, a kötelességekre tanító iskolába azt a tüzet bevinni, a mely csak egy növendék lelkében is ilyen pusztítást idézhet elő?

Sőt egyáltalán, lehet-e, szabad-e a mindig félelges gyermeki itéletnek alkalmat nyújtani, hogy esetleg egész

mértékben első rendű czélnak tekinthesse a pénzt, a mely az értékek helyes becslése mellett mindig csak az eszköz szerepét játszhatja? Épen mert oly igazi erőnek, valódi hatalomnak ismerjük a vagyont: épen azért kell a legnagyobb óvatossággal hozzá közelitenünk, mint a villám-vezetéket csak kaucsuk-keztyűvel érinthetjük, mert különben menthetetlenül agyonsujt szikrája. Igen sokra, majdnem mindenre fölhasználhatjuk s épen ezért ez az az universalis gyógyszer, a melyet a gyógyszerészek hirdetései annyi variatióban ajánlgatnak. De a gyógyszer mindig csak eszköz marad, és soha czéllá nem válhat. Ám épen universalis voltánál fogva mégis tekinthető s fájdalom, az emberek legnagyobb része által valóssággal is tekintetik annak. Az a hajszja, mely az életben ez után az arkanum után foly, szemünk előtt fekszik s látjuk, miként rohan tuskön bokron át, a ki főczéljává ennek vadászását tűzte ki. Ez az út keresztezi legszentebb intézményeinket s a ki vakon rohan rajta, eltíporja a családot, sárba tapossa a becsületet, a mások tulajdonát, a jogot, igazságot, hogy eljuthasson az út végén fekvő templomba s térdre borulhasson az aranyborju bálványa előtt. Gondolja meg kétszer, tizszer, a ki az itélni még nem tudó, az eszközt is czélként tekintő gyermeket, ennek az útnak, kezdetben oly rózsás, anynyira kecsesgető ösvényére vezet, mert ez ösvényt kétfelől az önzés, az élvágy, két hatalmasan mély árka határolja, a melyeket alig, alig lehet elég erős valaki, hogy át bírjon ugrani, s a melyek, minél tovább nyulik az élet útja, annál mélyebbekké válnak. Elején nem látjuk ez árkokat s ha még mesterséggel is segítünk a gyermeknek, hogy figyelme tőlük elforduljon, majd csak akkor veheti észre, a midőn már késő a visszatérés, az idő nagy szélárama sodorván az utast előre s mindig előbbre, mint a tenger hajóját a vihar.

Nem kell félni, a természet elég erőssé tette bennünk s az élet eléggé megizmosítja az önzést és élvágyat ez eszköznek keresésére, sőt vadászására. Nincs miért még mesterségesen is táplálnunk s a czél rangjával fölruháznunk. Sőt, ha kell e ponton a nevelésnek hatnia, sokkal előbb azt javallnók, hogy minden módon arra törekedjék, hogy leszállítsa ezt a bálványt arról a polcra, melyre az élet helyezte! Ha már a gyermek elkezd a takarítást, az ösztönök önhatványozó természeténél fogva vajmi könnyen válhatik e szokás zsugorisággá, fősვნყնսգգé! Nem kell félni, későn kezdve is, elég erőssé válik a hátralevő rövid idő alatt is, s valamint a gyermek korát nem az élet kemény és durva munkájára, hanem a kedély, képzelem, szeretet édes vigságára szánta a természet, nem is a munka aequivalensének, a pénznek, kuporgatása, hanem inkább bőkezű elajándékozása, másokkal megosztása illik a gyermekiség időszakába. Magának kedvez ő természeténél fogva is eleget, arra szoktassuk hát, hogy másoknak is engedjen jogaiból és tulajdonából, a mely amugy is csak átvitt értelemben sajátja, mert hisz a jogos tulajdon ott

kezdődik, a hol megmunkált értéként, verejtékkel megszerzett vagyonként kerül birtokunkba.

S az élet amugy is elég megkülönböztetést teszen a tehetségek aránytalan elosztásával, a születés, rang, földi javak hamis jogczimén, minek hát már a kis gyermeket figyelmeztetni ez igazságtalanságokra s alkalmat nyújtani neki, hogy ezt a megkülönböztetést a maga javára interpretalhasssa? Hiszi ő úgy is, hogy különb, mint a másik s irigyli ő különben is, ha a másik csakugyan különb, mint ő. A hiúság, a maga tulbecsülése, a nem munkával szerzett előnyöknek saját érdeméül való be tudása s ez alapon való hatalmaskodás, zsarnokoskodás önkényt is kisarjadzanak az emberi természet buja talajából, ha nem öntözzük is mesterségesen; s az irigység, a hátratételel miatti méltatlankodás, vagy megsértett igazságérzet keserősége, a visszatörítés vágya, a boszu és gyűlölség amugy is ott olázkodnak a gyermek lelkének háza körül — mi magunk nyissunk-e hát ajtót e kísértetek előtt?

Sőt egyenesen föl hivatjuk a tolvajságra. Ha másnak van, nekem is legyen — igen természetes egy gyermeki, sőt emberi logika és munkával nem bírván szerezni, vagy szülőitől ajándékba nem kapván: lop. K. O. lozsvár egyik községi iskolájában az iskolai takarékpénztár egy hónapos dícső országglása alatt kétszer történt meg, hogy a gyermek lopott tizest helyezte t el könyvecskéjébe!

Van-e joga az iskolának ilyen alkalmat teremteni? Szerintem nincs s valamint a humanismus tiltakozik az ellen, hogy még a halálra ítélt bűnösön is experimentáljanak az orvosok: mint családapa kétségbe vonom az iskola jogát ahoz, hogy gyermekeimet ilyen kísérletekre használja föl. Én ismerem gyermekeim hajlamát, tehetségeit, ösztöneit. Én akarom megítélni, hogy mennyiben van szükség gyermekemet ez irányban ösztönözni, avagy visszatartani s kétségbe vonom lehetőségét is annak, hogy a tanító minden növendékét annyira kiösmernessesse, hogy e tekintetben a kellő mértéket eltalálhasssa. Én megveszem a gyermek perselyét s ha épen a kamatozás, nem minden esetben előnyös hasznára is figyelmeztetni akarom, kamatoztatom én, saját zsebem takarékpénztárából krajezárjait ( s bizony nem forintjait!), de nem kívánom a tanítótól, hogy a nevelésnek ebbe az ágába ingeráljon.

Józan észszel s mint az iskola és tanító barátja, nem is kívánhatom. Hát nincs annak a szegény tanítónak elég dolga, mikor tanító-nevelőségén felyül még gymnastának, kertésznek s a házi-ipar munkásának is kell lennie? Bankár is legyen még? És vagy az lesz, aprólékos szorgoskodással — elvonván idejét egyébtől, vagy talán kissé hanyagul, s így több kárt okozva az ügynek és magának, mint hasznot. Igen magának, mert kísértetbe is jöhet, de meg sokszor olyan helyzetbe is juthat, hogy a szülők gyanusításának, boszujának válhatik

tárgyává. Mert nagyon természetesen, ha már szállást adnánk ennek a könnyen veszedelmessé is válható vendégnek iskoláinkban, köteleznünk kellene a házfejét: a tanítót, hogy ugyancsak szemmel kíséresse a jövővényt. Rendszeresen érintkezzék a szülőkkel, kipuhatólja: megnyit és mikor ajándékoztak gyermekeiknek, hogy lehetőleg — bár soha sem teljes biztonsággal — mindjárt elején ellenőrizve legyen minden egyes betett krajczár. Mennyi munkájába kerül ez, ha lelkiismeretesen végzi a tanítónak: kérdjék meg attól, a ki már próbálta s kérdjék meg azt is, nem használta-e föl vagy egy gyermek a takarékpénztárba tételre kapott pénzt, vagy egy részét, egyébire s ha lehetetlennek tartja e, hogy a gyermek szülői inkább őt, mintsem a gyermeket gyanúsították e sikkasztási kezdeménnyel, a mely, ha jó idő talál járni reá, igen szép terebélyes fává bokrosodhatik még a gyermek további élete folyamán.

És kérdjék meg iskola-tanítóink kilenczvenkilencz százalékatól, hogy hát ők, a kiknek lakóhelyén takarékpénztár egyáltalán nincsen, miként fogják kezelni az iskolai takarékpénztárba befolyt pénzeket? Váltó-üzleteket folytatnak-e a falu lakossáival, hypothekalis befektetés útján helyezik-e el a betéteket, vagy maguk kereskednek vele, mustot és zabot szereve be rajta, hogy kamatozás nélkül ne heverjen a pénz? Vagy havonként fuvart fogadnak a takarékpénztár székhelyére s ha ezek közül a módok közül választanak egyet, vagy többet: mikor fognak tanítói kötelességöknek is eleget tenni?

Az iskolának megvannak a maga eszközei, a szó, a kép, az alak, a tárgy, a betű, a munka. Elég, nagyon is elég gondot ad és munkát szerez bár ezeknek minden oldalu fölhasználása s isten különös áldásának kell a tanító hősies önfeláldozó munkájára szállania, ha bár bizonyos százaléknyi biztos eredményt látni akar izzadságos fáradsága után.

Ne követeljünk hát még többet is az iskolától, mikor, tulfelől, magunk békétlenkedünk a miatt, hogy miért kellett annyira túlhalmoznunk az iskolát és tanítóját. Ám erre az élet, az emberiség haladása, a cultura fölhalmozódott vívmányai s a nemzet-nevelés terhes követelményei köteleztek. De ne sokasítsuk még mesterséggel is e követelményeket s legkivált ne olyanokkal, a melyek oly veszélyek csiráját rejtik, vagy legalább rejthetik magukban, a melyek az elvetett kicsiny magból csak akkor nőnek terebélyes fává, a mikor az iskola már nem teheti jóvá hibáját, a mikor a fát csak már kivágni lehet, hogy egy elszerencsétlennedett élet sirjára fejfát faragjunk belőle.

Én ennek a fának magvát el nem vetem.

\*

#### Megjegyzés.

A felolvasás, melyet egy soktárgyú közgyűlés egyik félórás-kája alatt akarunk egy sokoldalú kérdés fölött tartani, a dolog természetéből képest mindenféleképpen korlátozott. Ezt az enyémet, meg azon felül, egy-niség m is szűkre szorította. Így hát, midőn a m. t. tanító-egyesület közgyűlésének határozatából közzétéve, a szélesebb körű figyelmet s a sem számra, sem nyomtatékra nézve nem jelen-

téktelen ellennézetűek birálatát e kis dolgozatom mintegy kihívja: magamnak kell legjobban érzem helyzetem nehéz voltát. Mert, állítólag, egy Deák Ferencz, egy Csengeri Antal is ez intézmény mellett nyilatkozott volna; mert tényleg a vallás és közoktatásügyi, valamint a földmiv. és ipariügyi miniszter is 1000—1000 frtot juttat évenként az iskolai takarékpénztárakat kezelő tanítók megjutalmazására; mert az orsz. gazdasági egyesület külön szakosztályt szervezett kebelében, élén egy Korizmicz Lászlóval, ez intézmény érdekében; mert egy akademia 20,000 franczal jutalmazta egy egyetemi tanár ez eszméjét s a mivel nemzetek jó része magáévá téve, a gyakorlat által megoldott kérdésnek nyilvánította az iskolai takarékpénztárak ügyét.

Ily en tényekkel és ellennézetűekkel szemben, talán bővebben kell vala kifejtennem azt a tételt, hogy a vagyon ethikai szempontból csak a munka aequivalenseképen jogosult; hogy a tőke, ily ethikai jogczim nélkül természetesen részesül a munka gyűlöletében, sőt, hogy a tőke, még ily ethikai igazságsága esetén is, ernyesztő hatást gyakorol tulajdonosa munkakedvére s majdnem szükségkép irigységget kelt azokban, a kik, akármely oknál fogva is, tőkével nem rendelkeznek. Ki kell vala térnem arra a tényre, hogy az élet épen nem igazságos s korántsem azoknak juttatja bár az aránylagos vagyont is, a kik a munka és a becsület révén legtöbbre volnának érdemesek, hogy, aztán, rámutathassak arra a veszélyre, mely, ennél fogva, a fogékony, hajlékony s leginkább érzelmi alapokon itélő gyermeket fenyegeti, ha oly korán alkalmat adunk neki ez igazságtalanság szemlélésére, itélgetésére. Még jobban kell vala részleteznem, hogy a nevelés nem annyira direct, mint inkább indirect módon munkálja céljait, korántsem csak a nevelőtől függően, hogy a gyermeki lélek miként dolgozza föl a reá gyakorolt hatásokat s így a legtöbb, a mit a nevelő céljai javára tehet, hogy vagy kizár a környezetből, vagy bevesz a környezetbe némely hatásokat; de, hogy a gyermeki lélek ezekkel a hatásokkal miként bánik el, tulnyomó mértékben a gyermek individualitásától s csak sokkal kevésbé a nevelőtől függ. Rendszeret kell vala kifejtennem az élet valódi értékeinek, az igazi emberi céloknak, hogy a kirekesztés módján tüntessem ki a vagyonnak az eszközök s nem a célok sorába tartozását s bőv fejtegetések útján bebizonyítanom, hogy az emberi nyomorúságok legnagyobb része abból származik, hogy nem igazi célokra törnek, hanem alárendelt eszközöket emelnek a cél kiültetett méltóságának polczára. Rajzolnom kell vala a gyermeki lelket, hogy kitünték mily tulnyomó — ha nem teljes — mértékben eredeti, természeti állapotban levő ösztönök complexuma, valamennyi az önzés gyökérágából sarjadva, melyeket mesterségesen keltett érdekek, visszafojtott és hatványozott érzelmi momentumok ösztönei által kell erkölcsileg tartalmasalkk tennünk, de nem a vagyon kézzel fogható, élvét és hatalmat biztosító, táplálékával még hizlalunk s úgy megizmosítanunk természeti mivoltukban, hogy soha önző jellemüket le ne vetkőzhessék. Részleteznem kell vala az ily értelemben vett erkölcsi nevelés eszközeit, eljárási módjait s nem megelégednem annak a pár veszélynek felsorolásával, mely ez új intézményben a gyermekekre nézve rejlik, hanem rámutatnom a távolabb fekvő következményekre is, melyek innen eredhetnek. Meg kell vala határoznom, hogy általán meddig torjed az iskola joga a gyermekekhez s hol kezdődik a szülő ama szent és sérthetetlen jogkőre, a melybe sem az állam, sem az iskola belépni nem merészelhet. Ugyan csak bőv fejtegetési tárgyat nyerhettem volna a kérdésnek a tanítót illető részét érintően — hogy mennyire igazságtalanok vagyunk, a midőn annyit, úgy szólván mindent, a tanítóval akarunk végeztetni s hogy ezzel a kötelességérzetet gyöngítjük meg benne, magunk általán arra az okoskodásra, hogy: „miután mindennek úgy sem felelhetek meg s valamely kötelességemet amúgy is kénytelen vagyok elhanyagolni: inkább, mert könnyebb, egyiket sem végezem teljesen.“ Részletezhettem volna a kísértés veszélyeit, melyekbe a pénzkezelővé erőszakolt tanító eshetnek. Kiszínezhettem volna az összeütközéseket, melyek a szülők és tanító között előfordulhatnak; bőven kimutathattam volna annak lehetetlenségét, hogy egy tanító minden betevő gyermeket folyton és alaposan ellenőrizhessen s így a szülőkkel egyetértve, valóban erkölcsi nevelő eszközzé formálja ez intézményt. Kifejthettem volna az iskola saját és természetes eszközeinek használatát s alkalmazásuk korlátait s megkérdezhettem volna, hogy, ha ezek az eszközök, ezek között a korlátok között, elégségesek a haza- és emberszeretet kifejlesztésére, miért nem elégségesek a takarékoság ösztönének fölkeltesére?

Csakhogy, ha mindezt, a többiek arányában, megtettem volna, nem fölolvastat tartottam volna, hanem egész könyvvel kellvala előállanom. Célom, azonban, nem ez, hanem csak az volt, hogy végre valahára provocáljam a kérdésnek tüzetes, minden oldalra figyelmet fordító megbeszélését is, mert, mint annyi mindennél, itt is azt tapasztaltam, hogy a jó akarat felkarolt egy eszmét, a mohó és épen azért fölületes journalismus hatra-vakra földicsérte s látatlanban belerohantunk egy olyan intézmény pártolásába és egekig magasztalásába, a mely fölött még csak gondolkodni is röstök, vagy tehetetlenek valánk.

\*

Czélomat elértem — a kolozs megyei tanító-egyesület vitakérdésé tette, épen kezdeményemre, az iskolai takarékpénztárak tételét.

Várom a kérdés másik oldalról való kifejtését s az én gondolatruenetem czáfolatát — egyelőre csak annyit jegyezve meg, hogy ilyenül nem fogadhatom el a fennyen csillogtatott fényes eredményeket, hogy már ennyi iskolában, ennyi növendék ennyi meg ennyi forintokat takarított meg. Mert ez bizonyíthatja azt is, hogy azokat a gyermekeket csakugyan sikerült a kuporgatásra kaptatni; hogy annak a két miniszternek kétezer forintjára vannak concurrensok bővön s hogy nálunk a külső, a látszat után szokás itélni. De azt, hogy az illető gyermekek erkölcsi fejlődésében ennek az intézménynek minő előnyös vagy hátrányos hatása és része volt: csak a mindentudó isten mondhatná meg a — végén.

Irtam Kolozsvártt, 1883. nov. 6.

*Szász Béla.*

## A tanítójelöltek helyzete.

Egy pár év óta tanítójelölteink, — kikhez a sors változandósága s mostoha elbánása folytán magam is tartozom — oly jelentékeny számra szaporodtak, hogy család nélkül mondhatom: miként tanítójelöltekül a társadalom egy kis al-osztályát képezzük.

A társadalom minden osztályának meg van a maga hivatásszerű foglalkozása, munkaköre, melyet ereje, tehetsége- és képességéhez képest mindenik teljesít is.

A társadalmi osztályok tagjai egyenként és összesen ismerik hivatásukat, mi őket az élet küzdelmeire, bajos dolgaira fölszólította s az élet eme küzdelmeit, sokszoros akadályait, göröngyös útait munkakörük betöltésével, hivatásuk felfogásával s annak teljesítésével tudják mérsékelni, tudják könnyíteni; de nem azok, kiknek a társadalomban nincs képességüknek, végzett tanulmányuknak megfelelő állásuk, nincs hivatásszerű foglalkozásuk. Az ilyenek aztán, könnyen érthető, csak terhei, de nem előmozdítói a társadalmi élet fejlődésének, előrehaladásának.

Ugy hiszem, nem kell mondanom e lap tisztelt olvasóinak, hogy a tanítójelöltek a társadalomnak ily békóba vetett emberei, kiknek úgy testi, mint szellemi munkálkodási vágyukat, akaratukat egyaránt bilincsbe verte a sors, megtagadván tőlük a megélhetéshez szükséges anyagi eszközt, meg a szellemi képességnek, pálya-végzettségüknek megfelelő állást. És tanítójelölteink az élet eme szigorú körülményei között mit tesznek? Hallgatnak, tűrnek és szenvednek, azon reményben, hogy sorsuk nem fog sokáig ezen sanyaru és munkátlanlanságra kárhóztató állapotban maradni, hanem az illetékes tanügyi hatóságok, tanügyi lapok, hatásköreikhez képest, sorsukat figyelemre fogják méltatni s igyekezni fognak azon segíteni, bajaikat és sérelmeiket orvosolni.

Történt-e tehát sorsunk javítására, vagy csak az ezt célzó eszközésre, a felhozott felektől egyetlen-egy lépés is?

Sajnos a felelet, mert részemről a tanítóképzésből történt kilépésem után e tárgyban irt egyetlen-egy cikket sem olvastam. Midőn tehát illetékes köröktől, hatóságoktól vártunk segítyt, ezen reményünkben csa-

latkoztunk, a mely csalatkozás annál nehezebben esik nekünk, mert ebből azt kell következtetnünk, hogy sorsunkat és megsokasodott számunkat még azok sem ismerik, kikkel egy pályára szántuk életünket, kikhez valódi testvéri szeretet fűz minket.

Megbocsássonak az érintett kartárs urak, őszinte, nyílt kifejezéseimért, de azt Önök is rég átláthatták, hogy mennyire szükségét képező kérdés a több százra menő és nagyobbára nyomorban sinlődő tanítójelöltek sorsának javítása.

A különböző hivatalok és hivatalos közegek gondoskodnak arról, hogy gyakornokaik előléptetést nyerjenek, miért ne tehetnék hazánk tanítói és tanító-testületei is, hogy tanítójelölteikről gondoskodjanak s illető helyen azok elhelyezését is kérelmezzék.

Nem értem ez alatt azt, hogy a már végzett tanítójelöltek egyszerre mindnyájan állomást nyerjenek, mert erre nem is taláthatnák azonnal megfelelő számú alkalom, hanem egyelőre csak annyit kívánnék meg tanító-testületeinktől, hogy e kérdést a tanítótestületek külön megvitatva, vita-eredményeikkel együtt magát ezt a kérdést a III. orsz. tanító-testületi képviselői közgyűlés tárgysorozatába felvételni kérnék. Az országos képviselői tanítói közgyűlés teendője lenne pedig módot találni arra, hogy miként lehetne tanító-jelölteink elhelyezését eszközölni a nélkül, hogy ez által a tanítóképzés és népnevelés legkisebb hiányt vagy hátramaradást is szenvedne.

Részemről a módokról is hosszabb ideig gondolkodtam, de megvallom, hogy egyetlen egy oly módot sem találtam tanítójelölteink elhelyezésére, a mely a tanító-képzésbe bele ne ütközött volna. És miért? Mert tanító-jelölteinket tudvalevőleg a tanítóképzésben oktatták, tanították, onnan bocsátják ki az életbe, onnan kerültek ki a jelenben állomás nélküli tanítójelöltek is, kik most is sokan lévén, egymástól nem bírnak állomásba jutni a tisztesség, az érdem útján, hanem alattomos utakat keresnek, hizelkedés, pártfogás s több efféléhez folyamodnak s ekkor is szerencsének mondják, ha megnyerték az állomást. Ez az eljárás nem talál helyeslésre a józan gondolkozásu ember keblében, de hogy mindaddig nem lehet ezen a helyzeten változtatni, míg tanítójelölteink ily nagy számmal lesznek, azt tapasztalatból mondom.

Az ok tehát tanítójelölteink nagy számában lelehető fel, miért tanítójelölteink nagy része állomás nélkül van. Ezen kellene valami mód által segíteni. Tanítójelölteink további képzését kellene egy bizonyos időre beszüntetni, legalább is addig, míg a jelenben kibocsátottak állomást nyerhetnek.

Az ügy és a tanítójelöltek nyomora enyhítése érdekében felvett kérdésemet ajánlom kartársaim és az érdekelt tanító-testületek figyelmébe.

*Pál Antal.*

# S Z E M L E.

## Amerikából.

Az északamerikai Egyesült államokban az irni- és olvasni tudásra vonatkozólag a legújabb hivatalos jelentések a következő adatokat szolgáltatják: Tíz éves és e koron felül levő egyén van az egyesült államok területén összesen 36,761,607. Ezek közül 4,923,451, azaz 13.4% nem tud olvasni, és 6,239,958, azaz 17% nem tud irni. — Az Egyesült államok bevándorolt lakossága (fehérek) a 10 éves koron felül: 32,160,000, kik közül 3,019,080, azaz 9.4% nem tud irni. A 32 millió 160 ezer fehér közül bennszülött amerikai 25,785,460, kik közül 2,255,460, azaz 8.7% nem tud irni; a külföldön született fehérek száma 6,374,611, ezek közül 763,620 azaz 12% nem tud irni. — A fennjelölt kort véve alapul a négek száma 4,601,207, a kik közül 3,220,888, azaz 70% nem tud irni. Az irni és olvasni nem tudók legnagyobb %-át azon államokban találjuk, a melyekben a négek tömegesebben laknak. Így pl. déli Carolinában e százalék 48.2, Louisiánában 45.8, Georgiában 42.8, és Mississippiben 41.9. E százalék a legkisebb Jowában 2.4, Maineban 3.5, Kansas és Ohioiban 3.6, Minnesotában 3.7, Michiganban 3.8, Wiskousinben pedig 4%. —

Egy indián paedagogium. Általános minálunk azon tévhit, hogy Americának bennszülött rézbőrű lakossága a művelődésre nézve elveszett faj. Azonban az ellenkezőről kell meggyőződnünk, midőn a következő tudósítást olvassuk: Talequahban, az indiánok által lakott Cherokees kerület fővárosában, van egy egyetemféle pap- és tanítóképző intézet, melyet rézbőrű baptisták alapítottak. Ez iskola célja az indiánok részére papokat és tanítókat nevelni. Az intézet egy elemi iskolával van kapcsolatban, a felsőbb osztályok az amerikai egyetemek mintájára vannak szervezve. Az angolnyelven kívül tanítják a németet és francziát; továbbá a papjelölteknek a latint és görögöt is. A többi tantárgyak: földrajz, földtan, nemzetgazdaságtan, vallás-erkölcstan és bölcsészet. Az intézetnek az igazgatón kívül 4 tanára és 68 növendéke van (ezek közt néhány nő is) a kik beunszülött rézbőrűek. A növendékek értelmi fejlettségéről, egyes utazók, nagy elismeréssel nyilatkoznak. E tény eléggé igazolja, hogy e faj, mely már már kiveszőben van, a művelődésnek megnyerhető. Nagyon sajnós, hogy a hódító spanyolok és angolok e faj kiirtására, minden eszközt felhasználtak, melyek közül a legkárosabb hatást, a demoralizáló pálinkának az elterjesztése idézte elő. Az európai hódítóknak, e népfajjal szemben tanusított bánásmódja örök időkre gyászos lapja marad az emberiség művelődés-történelmének. — R.

## Oroszországból.

Heureka, feltaláltam! Így hangzik az örömhír a hatalmas czári birodalom első fővárosából. De ugyan mit? Kérdi a szives olvasó. Egy bizonyára nagy fontosságú okot, melyet eddig sikertelenül kutattak; és pedig a társadalmi

általános nyomor, a pauperizmus, dinamitizmus stb. stb. kútfejét. Aksakow Iván moszkvai tanár e felfedezésével, — véleménye szerint — úgy nemzetének, mint általában az emberiségnek, roppant szolgálatokat teljesített. E híres tanár ugyanis felfedezte, hogy az összes socialis bajok okát, a mindinkább terjedő uépnevelésben kell keresnünk. Miután — szerinte — a nép egész tömegét, akadémiailag nem képezhetjük, legjobb az eredeti, természetes és józan állapotában (talán helyesebben: butaságában?) meghagynunk. Kiktől is vettük és karoltuk fel a népnevelés eszméjét? Kérdi Aksakow. Mire a következő ékes feleletet adja: Hát bizony a rest nyugattól s kiváltképen a németektől. Hisz még megjárna, — mondja tovább — ha a németek ez eszme szolgálatában valamire haladtak volna; de ők oly szegények (pauvre), hogy a mi rubelünkért csak 50 kopeket tudnak fizetni. — E jámbor orosz collegánk bölcs felfedezésén szánakozva mosolygunk, hisz ma már a legegyszerűbb emberek is kezdik átlátni, hogy csakis az általános népnevelés képezi a virágzó állami életnek megrendíthetetlen alapját. — R.

## Németország.

Ifjuságunk a börtönökben. Az elberfeldi fegyintézet lelkésze a gondjaira bizott intézet erkölcsi állapotáról hivatalos jelentést adott ki, melyben az erkölcsi sülyedés szomorú tényeit konstatálja. Így különösen kiemeli, hogy a fegyintézet lakóinak száma évről-évre rohamosan szaporodik. Így 1880. april 1-től 1881. april 1-ig a létszám 1658 volt és pedig 1419 férfi és 239 nő. Ettől 1882. april 1-ig már 2416, kik közül 2001 férfi és 415 nő. Mig hat évvel előbb a legnagyobb létszám csak 440 volt. Kiválóan szomorú képet nyújtanak e jelentésnek az ifjuságra vonatkozó adatai. A foglyok legnagyobb számát ezek teszik, s találni közöttük sok 12 éves gyermeket is. Sokan ezek közül már annyira sülyedtek, hogy felvételésök alkalmával a bánatnak vagy meghatottságnak semmi jelét sem adják, sőt kibívó daczczal és arczátlan módon felelnek előljáróiknak. Ennek okát abban véli feltalálni a jelentést tevő, hogy a börtön-szabályok s általában az itt alkalmazható bánásmód nagyon is humanus, s hogy a testi fenyítést, mely e korban a leg-hathatósabb fenyítő eszközök egyike, alkalmazni nem lehet. Ugyanennek tulajdonítja azt is, hogy a sötét zárkák, hová a börtönhelyiségben elkövetett kihágások s főleg a szorgalom hiánya miatt csukják a fegyenczeket, többnyire ily ifjakkal vannak tele. Az idezártak csak kenyeret és vizet kapnak, itt még fekhelyük sincs, de ez sem hat javítólag e megrögzött gonosztevőkre. A fegyintézet kórháza is többnyire ifjakkal van tele, olyanokkal, kik siphilisticus betegségekkel terheltlen jönnek ez intézetbe. Hogy ez ifjuság mennyire nem tartja szegyennek a rabságot s hogy már ily korán az erkölcsi sülyedés mily magas fokára jutott, arra nézve szomoruan érdekes részleteket találunk e jelentés azon részében, melyben e rabok levelezéseiből közöltetnek mutatóványok. Így pl. egy fogoly fiu a következőket írja atyjának: „Nincs itt olyan rossz dolgunk, a mint azt magam-

nak képzelem, mindig azt hiszem, hogy csak a katonaságnál vagyok", mire az atya válasza: „Ne vedd az egész dolgot nagyon a szívedre, hiszen csak egy esztendő van, s az idő hamar lejár.“ Egy anya, kinek leánya erkölcsstelenség és tolvajság miatt van elítélve, következőket írja leányának: „Mily kár, hogy most a szép tavasszal nem nem lehetsz körükben, na de vigasztalódjál, ősszel vig napokra számíthatsz, mi majd kárpótolni fog, — hisz kedvesednek ismét bőviben van pénze.“ A leány válaszából mutatványul szintén közlünk egy részletet: „Úgy értesültem, hogy férjedhez vissza akarsz térni, ugyan anyám, ne kövess el ily ostobaságot, hiszen N. N. mellett csak jobban van dolgod.“ stb. A megmételtyezett családi életnek bizony szomorú képei ezek, melyekhez hasonlókat, fájdalom, minálunk is találhatnánk. Tény, hogy népünk erkölcsi érzülete szintén napról-napra súlyed. Az iskola, mely ennek meggátlására hivatva volna, vajmi keveset tehet, mikor a család és a többi segédtevényezők egyaránt ellene működnek. — A minálunk, az új büntető törvény értelmében, szervezendő javító intézetek, ha magasztos céljokat sikerül elérniök, e helyzetten előnyös változást fognak előidézni. — R.

## IRODALOM.

### Utazások könyvtára:

I. Ázsia és Európa körülhajózása a Vegán, — *Nordenskiöldtől.*

II. A Zaharától az Arabáig, — *Asbóthtól.*

III. Dél-Afrikában, az Atlanti oceántól az Indiai oceánig, — *Serpa Pintótól.*

Becsesebb s a „Család és Iskola“ olvasóinak figyelmére méltóbb könyvek ajánlásával alig foglalkozhatnánk, mint az „Utazások könyvtára“ név alatt megjelent ezen kiadványok. — A Magyar Földrajzi Társaság igen jó szolgálatot tesz vele a hazai művelődésnek, hogy a kiválóbb s tudományos érdemű utazások leírásait, szakavatott átdolgozásban, időről-időre kiadja; az olvasó-közönség pedig csak magát kötelezi le, ha ezeket a leírásokat időről-időre megszerzi. Mert olyanok ezek a könyvek, hogy ha egyszer hozzájuk fogtunk, a míg végig nem olvastuk, nem tudjuk letenni őket.

I. — „Az előző századok fölfedező expedícióit — mondja Varga Ottó, a Nordenskiöld (olv. Nordensöld) útazása leírásának átdolgozója — jobbára kereskedelmi érdekek kalandvágy indítják; napjainkét pedig tudományos tekintetek, mik mellett kereskedelmi érdekek ritkán juthatnak, már a dolog természeténél fogva, érvényre. — De melyek azok a tudományos értekezletek ott fenn a hó és jég örökös világában? juthatna hamarosan eszünkbe. Hogy hideg, hó és jég van ott: tudjuk; a jegesmedvét, rozmárt, fókát, dúnaludat, sirályt s egyéb szárnyas és szárnyatlan állatait már ismerjük; éjszaki fényéről, félesztendő napjáról s ugyanily hosszú, szörnyű éjszakájáról hallottunk eleget. Szépnek szép is lehet, de mit ér ez a mai reális világban? — az ott felfedezett legnagyobb földre sem lehet legkisebb adósságunkat se betáblázni; minek hát azoknak az ezer meg ezereknek kidobálása? ... Főként a tudomány

s legkivált a természettudomány rejtélyeinek megfejtése végett! A földdelejjesség s meteorologia kérdésén kívül a jég, föld és víz (klimánkra elhatározó befolyásu) felosztásának kérdése, a sarki hideg és nedves, meg az egyenlítői meleg és száraz levegőnek kiegyenlítése által előidézett klimatologiai változások; a csillagászatnak földünk sarki behorpadása s az „abnormális refrakciók“ általi érdekelttsége; a geologia, „melyből hamisítatlanul meglepő dolgokat olvasunk bolygónk multjáról és — jövőjéről“; a sarki állat- és növényvilág, s a sarkvidéki lakók ethnologiája: mint tisztán tudományos érdekek, már magukban bőségesen elegendők, hogy a sarkvidéki útazásokat, kereskedelmi tekintetekon kívül is — indokolják. De „Nordenskiöld útazásában tudományos és kereskedelmi tekintetek úgyszólván egyformán összeműködtek. Nem a Kхинába való eljutás volt ugyan a fő(mint az előző kísérletek legtöbbjénél), hanem a Sziberiát átölelő tenger hajózhatóságának bebizonyítása s ezzel Sziberiának Európával rövid vízi úton való összekapcsolása.“

Ezt a feladatot — 1878. június 22-én, 29-ed-magával Karlskronából a „Vega“ nevű hajón kiindulva, 1880. április 24-én teljes épségben haza, Stockholmba érkezve — Nordenskiöld, svéd tanár, diadalmasan meg is oldotta. A geologus, botanikus, a csillagász, a geografus, az ethnologus, historikus, a filolog, fiziolog s a regénykedvelő: mind élvezettel fogják olvasni a Nordenskiöld útazásának leírását, mert az egyaránt tudományos érdekű és regényes. Tudományos érdekűv teszik azok az alapos megfigyelések, a miket az expedíció, Európa és Ázsia északi s északkeleti partja mentén, a legkisebb érdekű pontot sem hagyva figyelmen kívül, napról-napra eszközölt; a regényes elemet magának az expedíciónak viszontagsággal teljes, regényes részletekben gazdag sorsu, élete képviseli.

Felette érdekesek és tanulságosak főként a szamojédek, csukesok és eszkimók életére, életmódjára, társasági viszonyaira s „történetére“ vonatkozó leírások. Ezen naiv embekekben mintegy feltámadni látjuk az ember őskorát, a történelem előtti kort, melynek adatait itthon a föld gyomrából, tavak fenekéről, beiszapolt barlangok üregeiből, a mumiák sirjaiból ássuk ki s sziklákról igyekszünk lesillabizálni; pedig csak ki kell töltenünk képzeletünkben az ezen sarkvidéki emberek gyermekét állapotától a tört népek mai mivelttségéig elbúzódo úrt: s mindjárt előttünk áll az emberi fejlődés fokozata — a nullától addig a „valamiig“, a mit az európai népek civilizációja képvisel. Csak, persze, nem megy olyan könnyen annak az „úrnek“ a kitöltése!

Áttekintő tájékozásul idejegyzünk az érdekes könyv fejezet-czimei közül egynehányat: A három északi átjáró keresésének okai. — Angol, holland kísérletek és eredményeik. — Századunk sarki útazásai. — A Karai tenger, Észak „jégverme“. — Nordenskiöld tervezete. — Az expedíció költségeinek fődözése. — A „Vega“ és felszerelése. — A résztvevők. — Oroszok és szamojédek — Észak állatvilága: alkafélék, sirályok, dúnaludak, lúd, kacska, hatytyufélék, szárazföldi madarak, rénszarvas, jegesmedve, fehér-róka és lemming, rovarvilág, tengeri állatok, rozmár, fókafélék, bálnafélék. — Khánaróvából a Jenisszeihez. A Jugor-Sár hegyóriásai. — Novája-Szemlja hómezői. — Nummelintelelése a Jenisszei torkolatánál — Vizbefuladt halak. — Kozmikus por. — Ázsia legészakibb pontján. — Ködképek. — Sziberia vízrendszere s a tundra, erdő-öv és virágos szteppék; lakossága, a száműzöttek. — Mammuth. — Sarkvidéki jégalakzatok. — Kirándulás a csukesok közé. — Irkáipij. — Az onkilon nép. — Sarki kontinens. — Az áttelelést nem lehet kikerülni. — Veszedelmes késedelem. —



A hajó állapota, heti étlap. — Téli időjárás. — A „Vega“ a környék népeletének központja, „fővárosa“. — Kirándulások. — Ember és kutya. — Ünnepek. — A tintinjara. — Karácsonst, újév ünnepei. — Remények, családások. — Felolvasások. — Csukalátogatások. — Eszaki fény. — Vándor madarak megérkezése. — A sarkvidék állatvilága nem egyforma. — A muzeumba való fölebédelt madarak. — Noak Elizej „fejedelem“. — A megfagyás nem öl. — Világító crustaceák. — Sikerült! — A csukcsok történelme, jellemzése, fősztásuk, nyelvök, életmódjuk, viseletök, fegyvereik, vallásuk, babonáik, hangszer és táncz, családi élet. — Sziberia történelme. — Desnev, Bering. — A „Vega“ további sorsa. — „Ankalik“. — Átútas az amerikai Port-Clarencebe, — az itteni viszonyok, lakók. — A Rhytina. — A medvefókák. — Útasz Japánba; Japánban kirándulások. — Japán ismertetése. — Diadalút. — stb. —

Az éghajlatra vonatkozólag csak annyit, hogy az expediciónak pld. már 25-én 45-7<sup>o</sup> hideget kellett átélnie; legnagyobb „melegük“ (?!?) júliusban volt, minus 1<sup>o</sup>. —

*Boga Károly.*

(Vége köv.)

**Beküldettek:** Számtani gyakorlókönyv a népiskolák számára. A legújabb miniszteri tanterv szerint. Írták: Virág József és Walter Károly fővárosi tanítók, 4 rész. Ára 95 kr. Budapest. 1883—84. Ifjabb Nagel Ottó kiadása. Földrajz a népiskolák számára. Irta Barna J. fővárosi tanító. Három rész. Ára 60 kr. Budapest. 1881. Ifjabb Nagel Ottó kiadása. Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével. Az újabb miniszteri tanterv alapján, népiskolák használatára. Irta: Braun J. főv. polg. isk. tanár. Második kiadás. Ára 30. kr. Bpest 1880. Kiadja ifj: Nagel Ottó. — E művek ismertetés végett a kolozsmegyei tanítótestület könyvbíráló bizottságának adattak ki. — Ugyancsak igj. Nagel Ottó kiadásában megjelent a Magyar általános levelező és házi titkár 7-ik és 8-ik füzet. Szerkeszti Knorr Alajos. Egy füzet ára 30 kr.

**Aigner Lajos** budapesti könyvkiadónál megjelent a „Nemzeti könyvtár“ 146—150. füzet. E füzetekben Czákó Zsigmond és Szemere Miklós művei folytattnak. — Havonként 2 füzet jelenik meg. Egy-egy füzet ára 30 kr

„A magyar paedagogiai Szemle“ november havi füzet a következő tartalommal jelent meg: Régi tanítóink és a népiskola. Irta Német Gerő (Halász Páter életrajzával és fénynyomatu arczképével). „Magyarország elemi tanodáinak szabályai.“ Bevezetés és pótlással Bill Józseftől. Népiskolai oktatásunk központja. Ujfalussy Sándortól. Követelményeink a népiskolai olvasókönyvektől. Kriza Sándortól. Tanügytörténeti adatok. Zászlóbontás. Göndöcs Istvántól, Irodalmi Kalauz stb.

A „Magyar Háziasszony“. Az e cím alatt Budapestben megjelenő háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilap, mely a magyar gazdasszonyok orsz. egyesületének hivatalos közlönye, Csiszér-Ugróczy Idá asszony felelős szer-

kesztő vezetése mellett igen hasznos közlönye a gazdasszonyoknak. Tartalma változatos, tanulságos és érdekes. Előfizetési ára egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyed évre 1 frt 50 kr. egy hónapra 50 kr. Előfizethetni legczélszerűbben postautalvány által, czimezve a „Magyar Háziasszony“ kiadóhivatalához Budapestben, Váci-körút 20. — Mutatványszámok ingyen köldetnek mindazoknak, kik a kiadóhivatalhoz ezekért — legczélszerűbben levelező lappal — fordulnak. A legújabb szám következő változatos tartalommal jelent meg: A nők jótékonyasága. — Egészségtan. — Mérgek a háztartásban. — Konyhaszat. — Heti étlap. — Kertészet. — Hasznos tudnivalók — Közintézetek és eg yletek. — Irodalom. — Zene és művészet. — Színház. — Különfélé. — Apróságok. — Eljegyzések. — Esküvők. — Kérdések. — Feleletek. — Gyászrovat. — Sakktalány. R a d y Istvántól. — Hetinaptár. — Hirdetések. — T á r c z a: Fiamnak. Költemény, Halász Dezsőtől. — Melyik boldogabb. Költemény G e l l é r i Miksától. — Budapesti élet, (Heti krónika) V é r t e s s W. Józseftől. — Fővárosi utamból, Szegfütől. — Színészeti minősítés, C s e t é n y i Adolftól.

## EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

**Kivonat a kolozsmegyei tanítótestület 1882—83-ik egyesületi évi működéséről szóló titkári jelentéséből.**

A tantestületnek az 1882—83-ik egyesületi évben volt tiszteletbeli tagja 7; törvény által kötelezett tagja 58; önként belépett tagja 57. Összesen 122 tagja.

Tantestületünk központi választmánya 1882. november 4-én kezdte meg tényleges működését; tartott 12 gyűlést és egy rendkívüli közgyűlést, melyeken összesen 89 ügyben hozott határozatot.

Az ügyrend értelmében ugyanczen első választmányi ülésen megalakultak a szakbizottságok; és pedig a nevelésügyi szakosztály elnökül K o z m a József, képezdei igazgató tanár, a tankönyvbíráló bizottság elnökül Kozma Józsefné tanárnő választatott meg.

A nevelésügyi szakosztály tagjai voltak összesen 39-en. A könyvbíráló bizottság tagjai 22-en. A nevelésügyi bizottság a hónap első és harmadik; a könyvbíráló bizottság a második- és negyedik keddjén tartotta üléseit.

A nevelésügyi bizottság december 5-én kezdte meg munkásságát. Az üléseket a megválasztott elnök vezette, jegyzőnek Balázs József kéréstett fel.

A lefolyt évben 8 szakülést tartott, a jegyzőkönyv határozatok száma 25 volt.

Előadók voltak: B e n e d e k S a m u, a „Gáspár II. olvasókönyvből a 75-ik, „Az okos egér“ című olvasmányt tárgyalta. Egy másik ülésen tárgyalta a Gáspár III. olvasókönyvből a 8-ik „A kisértés“ című párbeszédés olvasmányt; továbbá a IV. osztály számára irt Gáspár féle olvasókönyv-

ből „Miért“ című olvasmány első és második cikkét. Végül: módszertani előadást tartott a számtán tanítás megkezdéséről az I. osztályban. Nyárádi Lajos: „Az iskolai társas játékokról általában s különösen a szokásos játékok közül úgy a célszerűeknek, mint a károsoknak tüzetes megismertetése“ címmel. E tétel tárgyalása alkalmat adott több oldalról felderíteni és bebizonyítani a nevelőknek és tanítóknak erre vonatkozó kötelességeit. E tanulságos tárgyalás eredménye volt az, hogy tantestületünk által a nyáron megtartott országos képviselői tanító-gyűlés elébe terjesztett tételek közé a játékok is felvették és azok a nagy gyűlésen tárgyalattak is.

Tantestületünk második állandó bizottsága a könyvbíráról a lefolyt egyesületi évben az eddigiekhez méltó munkásságot fejtett ki. A bizottság idei elnöke Kozma Józsefné jegyzője Staudner Gyula volt. Tartott összesen 9 ülést, melyeken 50 pont vétetett jegyzőkönyvre. Használatra ajánlottak a megbirált tankönyvekből: természet és vegytan dr. Emericzitől; Crüger természettan; dr. Emericzi Vezérkönyv a népiskolai számtanításban; Orbán egyetemes történelem tanítása, vezérkönyv; Magyarország történelme Orbántól; Ballagi és Nagy László Magyarország története; Mayer a magyarok történelme; Orbán természettan és ehhez vezérkönyv; Deák Farkas népszerű természetana; Szabó E. és Tóth Tamás rajzminiták; Krisch természetrajz elemei; Gönczi a kerti és mezei kártékony rovarok; dr. Emericzi földrajz és Mayer M. alak- és mértán.

Használatra nem ajánlottak: Führer hazai általános földrajz; Führer természetrajz; Gáspár első oktatás a földrajzban; Kelecsényi földrajz; Jánosi föld- és természetrajz.

Az 1882—83-ik egyesületi évben tantestületünk köre volt: a központi, a b. hunyadi, nagy-almási és a mócsi.

A központi kör ez évi gyűlést február 22-én Kolozsvárt tartotta meg Benedek Samu elnöklete alatt.

Nyilvános tanítást tartott Staudner Gyula a Beszéd- és értelem-gyakorlatok alapján a kutyáról. Felolvasást: Benedek József a „Tanítók teendőiről.“ Paal Ferencz „Az iszákosság mint a nép nyomorának egyik oka.“ ról, melyet egyszersmind vitatételekbe is szíves volt feldolgozni.

A b. hunyadi kör 1882. december 28 án tartotta első ülését Ravasz György elnöklete alatt. Nyilvános tanítást tartottak: Boga Károly a felsőnépiskola III. osztályában a történelemből, Fekete János, az elemi népiskolában a „beszéd- és ért. gyakorlatokból. Dolgozatra Gál Irén és Fekete Lujának kiadattak: a) Mily bevett kézimunka jár a népiskola elemi osztályaiban és mily vidéken gyakorlati haszon nélkül s ha az netán törvényes tantervben is föl lenne véve mellőzhető-e véglegesen tanítása? b) Elég-e a munka tanításra kiszabott heti 2 óra? S mennyiben vegye tekintetbe a tanítónő a helybeli népviselet készítéséhez szükséges szabást és varrást és mimódon sajátíthatja el azt ő maga? c) Hogyan és mimódon taníttassanak és tanítatók sikerrel a keresetmódot biztosító iparmunkák az elemi

népiskolában? d) Mily női kézimunkát tanuljon vagy végezen a nép leánya a felsőbb vagy polgári iskolában? Ravasz Györgynek: Adassanak elő mindazon tudni és tenni valók, amelyekkel a néptanító sikerrel küzdhet a köznépnél annyira elharapódzott pálinkaivás ellen. Boga Károlynak: „A humor joga és határa az iskolában“, és Bács Györgynek: Mi a legközelebbi feladata és teendője nálunk az ismétlődő iskolának? Vattai Róza felolvasást tartott: „A nőnevelésről.“ Pál Károly: Miért szükséges a tanító tekintélye az iskolában s min alapuljon az? című tételtől.

A második gyűlést tartotta 1883. márczius 19-én és a harmadikat május 26-án. A nagy-almási kör ülése 1883. febr. 10-én volt. Nyilvános tanítást tartott Király Ilona és Benedek János, felolvasást „Az irvaolvasás tanítása osztatlan népiskolában, s erről gyűjtött tapasztalataim s módszerem“ címmel.

E. évi június 2-án rendkívüli közgyűlés tartatott, melyen képviselők választottak „az országos tanítói közgyűlés“-re.

Tantestületünknek anyagi állását: a közpénztár, a könyv- és irattár, tanszertár, „Eötvös-alap“ és a tanítók segélyalapja, tüntetik fel: I. Közpénztár. Bevétel: 300 frt. 50 kr. névértékben. Készpénzben 90 frt 88 kr. Kiadás volt összesen 73 frt 22 kr., pénztári maradék névértékben 300 frt 50 kr., készpénzben 17 frt 66 kr. II. Tanszertáralap pénztári maradéka 132 frt 65 kr. III. Eötvös-alap bevétel 214 frt 21 kr. Kiadás 32 frt 56 kr. Pénztári maradék 181 65 kr. IV. Segélyalap, bevétel 36 frt 35 kr. V. Könyv- és irattár. A múlt év végén volt 580 mű 788 kötetben. A folyó évi gyarapodás összesen 25 mű 36 kötetben. Könyvtárunk gyarapításához a következő adományozók járultak: Kozma Józsefné 6 nsga, Deák József, a Kisfaludi társaság a „Család és Iskola szerkesztője. Összesen van jelenleg a könyvtárban 605 mű 824 kötetben.

A maros-tordamegyei tanító-testület 1883. nov. 7- és 8-ik napjain Maros-Vásárhelyen Lénárt József elnöklete alatt a megyeház gyűléstermében tartotta meg rendes gyűlését.

Első nap. Mielőtt a gyűlés kezdetét vette, a nyilvános tanítások hallgattattak meg a ref. leányiskolában és a Schneider Jozefin magánnevelőjében, az előbbeni helyen Pál György tanító tanítást tartott az V. osztályban a „tenger mozgásáról“, az utóbbin Vincze Béla „az olvasmány tárgyalásból“ a II. osztályban és az „irva-olvasásból“ az I. osztályban.

Ezek bevégezése után a nevezett helyre sereglettünk, hol a szép számmal egybegyűlt tagokat köztiszteletben álló elnökünk nagyszabású elnöki beszédével fogadta, mely megörökítés végett emlékkönyvbé vétetni határozottatott. Szöllősi Sámuel, egyletünk alapító tagja, azon ajánlata, hogy az elnöki beszédet saját költségén kinyomatja az egylet tagjai számára, — örömmel és köszönetnyilvánítás mellett fogadtatott.



## Melléklet a „Család és Iskola“ 19-ik számához.

A rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása után következett a jegyző évi jelentése az egyesület évi munkálkodásáról. E jelentésből álljanak a következő részek: Rendes gyűlés tartatott 1, rendkívüli 1, választmányi 11. A körök következőleg alakultak meg: mezőszéki tartott 2 gyűlést Mező-Bándon; nyárárdvidéki tartott 2 gyűlést Ny.-Szeredában; görgényi tartott 2 gyűlést G.-Szt.-Imrén; a központi kör szintén 2 gyűlést M.-Vásárhelyen. A közgyűlés úgy a választmány, mint a körök munkálkodásaival teljesen meg volt elégedve.

Az egyesület tagjai: tiszteletbeli 5, alapító 17, pártoló 55 és rendes tag 120. Hogy ezen egyesület, mely 6 éve fennáll, fennállásának csak a 6-ik évében, dicsekedhetik ily nagyszámú tagokkal, kizárólagos érdeme a nevezett egyesület elnökének, ki időt és fáradságot nem kímélve, azon törekedett, hogy a megyénkben levő különböző vallású és nemzetiségű tanítókat ezen tantestület zászlója alá egyesítse, hogy így egyesült erővel munkáljunk a népnevelés szent és magas szentes ügyéért. A cél el is lett érve, mert a jelen gyűlés első napján 81 tanító vett részt a közös munkában. Ugyan e jelentés alapján vett tudomást a közgyűlés a vagyoni és az ez évben létesített könyvtár állásáról, mely részint saját pénzéből, részint szives adakozások folytán meglehetősen gyarapodott s így pár hét alatt a közhasználatnak átadható is lesz. Az emlékkönyv is több munkával gazdagodott. A jegyző ezen kimerítő jelentése jegyzőkönyvbe, illetőleg emlékkönyvbe vétetni határozottatott.

Ezután a bizottságok küldettek ki, u. m. a) a tanítások megbirálására, b) pénztár megvizsgálására, c) pályaművek meghirálására, d) szavazatok beszédésére — és e) a költségvetés elkészítésére.

A kijelölt tárgysorozat szerint felolvasatott Csinádi János pályanyertes munkája e tételtől: „Mi az oka annak hogy a községi faiskolák a törvény és számos rendeletek dacára elhanyagolt állapotban vannak? Hol keresendő a hiba, a tanítóknál, vagy a községi előljáróságokban?“ — mely elismerésben részesült. E felolvasás kapcsán Szöllösi Sámuel egy arany jutalomdíjat tűzött ki azon tanító számára, ki az év folytán e három alma-fajból: piros páris, batul és ponnik — növendékeivel sikeresen legtöbbet oltat és azt a község előljáróságával igazolni fogja. Ugyan e tárgy kapcsán indítványba hozatott egy átirat küldése a tanfelügyelőséghez, melyben kéressék fel, hogy megyénkben a községi faiskolák ügyében a törvények alapján szigorúan járjon el, miután azok nagyon sok iskolánál hiányzanak. Ezen indítvány elfogadtatott.

Végül olvastatott a választmány által küldött átirat a „kisküllői tanító-testülethez“ a nevezett egyesületnek egyesületünkkel való csatlakozása ügyében, mely jóváhagyó tudással vétetett s a további lépések megtételére a választmány felhatalmaztatott.

Ezek letárgyalása után elnök az ülést d. u. 1 órakor lezárta. Innen a szokásos közebédre vonultunk, hol mint-

egy hatvanan egy pár órát a pohárköszöntők hosszú sora alatt igen kedélyesen mulattunk. — A program szerint d. u. 1/2 órakor a Teleki-könyvtárt szemléltük meg.

Második nap. A mai folytatolagos közgyűlés iránt még nagyobb részvétet tanúsítottak a tagok, a mi látható abból, hogy csak is mint rendes tagok 95-ön voltak jelen s ezeken kívül több pártoló, alapító tag.

Az első napi gyűlésről felvett jegyzőkönyv felolvasása után, mely hitelesített az orsz. tan. kép. közgyűlésen jelen volt képviselők Nagy Lajos és Szabó Lajos tagtársak tartották meg beszámoló beszédöket, mely tudásul vétetett.

Ezek után következtek a kiküldött bizottságok jelentései, melyek tudásul vétettek.

A könyvtárnoki jelentéssel kapcsolatosan tárgyalatott a könyvtári szabályzat, mely jóváhagyólag elfogadtatott. Ugye szabályzat, mint a könyvek lajstroma kinyomatni határozatott, melynek példányát minden egyesületi tag 5 krral szerezheti meg.

A próbatanítások teljesen kielégítőeknek nyilvánítottak.

A pályaművek megbirálására kiküldött bizottság a következő jelentést tette: Az 1 drb. arany pályadíjra beadott 2 munka e tételeire: „Miképp szerezzé és miképp tartás fenn a tanító tekintélyét az iskolában?“, melyek közül a II. számú a pályadíj elnyerésére, az I. számú dicséretre méltónak ítéltetett, az előbbeni szerzője Gönczi János, ref. tanító, az utóbbi Pap Ferencz, gödei tanító. — A 15 frt. pályadíjra szintén 2 munka érkezett be e tétellel: „Fejtesse ki a testi nevelés szükséges volta és fontossága“, melyek közül „Ép testben ép lélek lakik“ című jelgés munka ítéltetett a díj elnyerésére, szerzője: Gönczi János, ref. tanító; a másik munka mellőztetett.

Ezután az indítványok kerültek tárgyalás alá, melyek közül elfogadtattak: egy tanítói segély-egyesület létesítése; Eötvös-alap gyűjtő bizottság szervezése.

A nevelés terén kifejtett érdemeikért tiszteletbeli tagoknak választattak: tiszt. Vas Tamás, ref. lelkész; Deák Lajos, megyei jegyző és Barabás János, tanító, ki már több, mint 40 éve, foglalkozik tanítással.

Végül a szavazatszedő bizottság tette meg jelentését. Elnöknek általános szavazattöbbséggel Lénárt József választott. Alelnökök: Kerekes Sámuel és Lakatos Sámuel, pénztárnok: Nagy Lajos, könyvtárnok: Szekeres Elek, jegyző: Gönczi János. Aljegyző: Pál György és Vincze Béla. A választmány 10 tagból alakult meg a tisztviselőknél kívül. Ezután elnök szívből eredő köszönetet mondott a benne helyezett bizalomért, továbbá a tagoknak ily számosan való megjelenéséért s ezzel az ülést bezárta.

Gönczi János, jegyző.

## VEGYESEK.

— Lapunk ez évi folyamából még csak egy szám jelenik meg; a hátralékos előfizetési összeg haladéktalan beküldését bizalommal kérjük.

— A kolozsmegyei tanító-testület központi körének állandó bizottságai ismét megalakultak. A nevelésügyi bizottság elnökévé Paal Ferencz, jegyzőjévé Váradi Albert; a könyvbíráló bizottság elnökévé Fazakas József, jegyzőjévé pedig Balázs József választott meg.

— Új tanfelügyelők. Halász Ferencz beregmegyei tanfelügyelő, csongrádmegyei tanfelügyelővé; Dezső Lajos képezdi igazgató, beregmegyei tanfelügyelővé, Deák Lajos megyei aljegyző pedig Marostordamegye tanfelügyelőjévé neveztetett ki. A két első esetben gratulálunk a kinevezetteknek, de nem hagyhatjuk szó nélkül az utóbbit, mert Deák Lajos ur lehetett ugyan kitűnő megyei hivatalnok, de semmi esetre sem tanügyi szakember. Tanfelügyelői qualificatio: jöjjön el a te országod.

— Weisz Bornát Ferencz kir. tanácsos urtól, vonatkozással az iskolai takarékpénztárakról közölt cikkre, levelet vettünk, melyben arról értesít, hogy e közleményre közelebről választ fog beküldeni. Ugyanekkor felkér, hogy az iskolai takarékpénztárakról szóló 1882—83-ik évi hivatalos jelentését közöljük. Azonban tekintettel arra, hogy a válaszban a jelentés kedvező adatait bizonyára felhasználja, továbbá, hogy e jelentés közlése a válasz érdekességét csökkentené; épen a védelem érdekében a beküldött jelentést nem közöljük, de a jelzett válasznak lapunkban szívesen tért juttatunk. —

— A kir. tanfelügyelőségek ellenőrzése. A mint értesülünk, a vallás és közoktatásügyi miniszteriumban ez idő szerint azon tervvel foglalkoznak, hogy a kir. tanfelügyelőségi irodák megvizsgálására, illetve azok működésének ellenőrzésére miniszteri biztos, vagy orsz. tanfelügyelő cím alatt a nevezett miniszterium egy közege időről-időre befogja utazni az országot. A tanfelügyelői irodák megvizsgálása különben a főispánok tisztéhez tartoznék, csak hogy ezek ezt a legtöbb esetben elmulasztják. Nem tudjuk ugyan még, valósulni fog-e a hír; de annyi áll, hogyha valósul, úgy az erre fordított költség nem fog kárba veszni, mert a vizsgáló biztos sok helyen furcsa ügykezelést fog találni, vagy épen semmittevést.

— Szomorú statistica. Magyarországon a testi és lelki fogyatkozásban szenvedők száma 72, 194. — Ezekből a 12,809 elmebetegét levonva, marad 20,839 vak, 19,874 siketnéma, 18672 hülye. Ezeknek nagy része munkaképes; de a ksekély számú és korlátolt orsz. intézetek csak egy elenyészőleg csekély részét lévén képesek e szerencsétleneknek befogadni, a nagyobb rész a társadalomnak egy nem lényegtelen terhét képezi. Ideje lenne megyénként ezek számára egy-egy menedék házat emelni, a hol a kellő oktatás és vezetés mellett a hasznos munkálkodásra szoktattatván, a koldulástól elvonatva, hasznos és productív polgárokká változnának.

— A kolozsvári ipariskolák 1882—83-ik tanévi állásáról közelebről kiadott jelentés ez intézmény fokozatos fejlődéséről tesz tanúságot. E jelentésben közölve van az iparos tanulók munkaiállításának szabályzata. Az 1882—83-ik tanév főbb mozzanataiból kiemeljük a következőket: A kolozsvári ipariskolák életében — fennállásuk óta — alig múlt el év, melyben a szerzett tapasztalatok, vagy a felismert közszükség folytán valami hasznosnak bizonyult újítás, a szervezetnek valamely tökélesítése, ne fordult volna elő. És e szempontból a legutóbbi tanév eredményeit felette gazdagnak mondhatjuk, mert három oly reform megvalósítása vétetett munkába, melyek mindenike a legnagyobb mértékben érdemes az iparos tanulók kiképeztetése iránt érdeklődők figyelmére. — Ezek pedig: az iparos tanulók munkaiállítása, a vallás-erkölcsi oktatás s a rajzitanításnak a rendszeres oktatás szünete alatt való fenntartása. Részletesen megemlékezik a Jelentés ezek mindenikéről. Az intézet 11 osztályból állott melyekbe a tanév folyamán 495 tanuló járt. A tanári kar 19 tagból állott. Az intézet igazgatója: Kiss Sándor, a felsőbb kereskedelmi iskola igazgatója volt. Sajnáljuk, hogy tér hiánya miatt e kiválóan érdekes jelentést részletesebben nem ismertethetjük.

— Gyászír. Pál Károlyné szül. Izsák Rózália. Pál Károly, a bánfi-hunyadi állami iskolák igazgatójának neje, november hó 23-án meghalt. Adott legyen emléke.

— Alapítványok: Gróf Brunszwick Géza 30 ezer frt értékű épületet, teljes felszereléssel, óvodintézetnek ajándékozott, elhunyt három gyermeke emlékezetére. Az épület két nagy teremmel bir, egyik a tulajdonképeni óvodintézet, a másik teremben felnöttebb leányok kézi-munkát tanulnak. — Ujvidéken közelebről Trondafil Mária özvegy, aszszony halt meg, ki 700,000 frt értékű birtokot mind jótékony célra hagyományozta. Legnagyobb része egy felállítandó árvabáznak jutott. — Kis Dávid debreczeni tekintélyes polgár, 30 ezer frt alapítványt tett, melynek kamataiból évenként 60 szegény népiskolai tanuló ruháztatni fog. Gyurcsék János volt nyitrai kanonok, egy Trencsénben felállítandó leányiskolára 100 ezer forintnyi alapítványt tett. Bár minél gyakrabban lenne alkalmunk ily nagylelkű tettek felemlítésére.

— Értesítés. Rill Józsefnek, a „Magyar Paedagogiai Szemle“ szerkesztőjének negyed százados tanítói jubileuma alkalmából a „Paedagogiai Szemle“ elvei és törekvéseinek terjesztése és biztosítása céljából alakult ünnepi bizottság értesíti az érdeklődő t. kartársakat, hogy Lőb Ignác csabrendeki áll. elemi népiskolai tanító úr által irt „Nevelészet: Értekezések“ című munkának 420 példányát szerző a „Rill-bizottság“ céljaira ajánlotta fel, s a „Rill-bizottság“ részéről eladatnak. A munka bolti ára 70 kr., melyet t. kartársaink 30 krért, postaköltséggel együtt 35 krért szerzhethetnek meg. A mű megrendelhető Glatz György fővárosi tanítónál, mint a „Rill-bizottság“ elnökénél: Budapesten, VII. ker. Csömöri ut 43 sz. alatt, hova mindennemű a „Rill-bizottság“-ot érdeklő levelek, küldemények és kérdések intézendők. A „Rill-ünnepélyt rendező bizottság.“